

2022-03-31

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

RIOs remissvar på slutbetänkandet ”Rätt mottagare – Granskning och integritet” (SOU 2021:99)

RIO har getts möjlighet att lämna synpunkter på slutbetänkandet ”Rätt mottagare – Granskning och integritet” (SOU 2021:99) och inkommer härmed med yttrande.

Övergripande kommentar

RIO delar utredningens mål om att förhindra att verksamheter med kopplingar till våldsbejakande extremism eller andra antidemokratiska miljöer kan ta del av offentliga medel. Tilltron till det allmänna och de sektorer som tar emot offentliga medel ska vara hög.

Vår bestämda uppfattning är dock att varken de offentligägda eller rörelsedrivna folkhögskolorna kan omfattas av utredningens slutbetänkande.

RIOs synpunkter

Eftersom folkhögskolan är en utbildningsform inom det svenska utbildningsväsendet med en undervisningsverksamhet som inte är jämförbar med den verksamhet som organisationer från civilsamhället bedriver kan inte folkhögskolan omfattas av slutbetänkandet. Detta har RIO även framfört tidigare – i yttrande till utredningens delbetänkande ”Rätt mottagare – Demokrativillkor och integritet” (SOU 2021:66).

I yttrandet till delbetänkandet framhöll vi bland annat följande: *Folkhögskolan är en utbildningsform inom det svenska utbildningsväsendet i likhet med grund- och gymnasieskolan, komvux, universitet och högskolor samt yrkeshögskolan. Folkhögskolan uppstår ett offentligt stöd för att meddela kostnadsfri undervisning för deltagarna. Den undervisningsverksamhet folkhögskolan bedriver är således inte i detta avseende jämförbar med den förenings- och aktivitetsinriktade verksamhet olika civilsammansorganisationer bedriver och som är föremål för generella demokrativillkor.*

Frågan om rättssäker hantering av deltagares personuppgifter i folkhögskolan avhandlades i betänkandet från Utbildningsdatautredningen (SOU 2017:49). RIO avstyrker att den undervisningsverksamhet utbildningsformen folkhögskola bedriver omfattas av ett generellt demokrativillkor och följande förslag kring personuppgiftsbehandling.

Anslaget till folkhögskolan är ett anslag till en utbildningsform som är en del av det svenska utbildningssystemet, fullt jämförbart med anslag till annan utbildningsverksamhet och följer således en annan logik än föreningsbidragets logik. I propositionen ”Allas kunskap – allas bildning” (2013/14:172) beskrivs utbildningsformen folkhögskola som en del av det svenska utbildningsväsendet. Intentionen med det offentliga anslaget är att undervisning inom utbildningsformen ska vara kostnadsfri för deltagaren. Det handlar således inte om ett föreningsstöd

eller organisationsbidrag utan om grundfinansiering av undervisning i en utbildningsform. Samma sakförhållande mellan utbildnings- och föreningsverksamhet råder när organisationer inom det civila samhället bedriver högskoleutbildning, yrkeshögskolekurser eller grund- och gymnasieskola, där det inte är aktuellt med införande av generella demokrativillkor.

I statsbidragsvillkoren beskrivs sådant som följer av en undervisningsverksamhet och berör då rektor, lärare, deltagarens rättigheter och det stöd de kan erhålla i form av kurator och studievägledning. I förordningen om statsbidrag till folkbildningen (SFS nr 2015:218) regleras folkhögskolan i särskild ordning där krav formuleras på folkhögskolornas myndighetsutövning när det gäller studeranderättsliga frågor och intygande om kunskaper för vidare studier på högskola eller yrkeshögskola. Utbildningsformen folkhögskola som del av utbildningssystemet tydliggörs också av samspelen med olika myndigheter och organ inom utbildningsområdet som CSN, SCB, SPSM, MYH, UHR, Skolinspektionen, universitet, högskolor och komvux samt av inplaceringen av folkhögskolans allmänna kurs i SEQF. Det som redovisats ovan visar att anslaget till utbildningsformen folkhögskola sker inom ramen för en utbildningslogik i samspel med svenska utbildningsväsendet och inte kan liknas vid ett generellt föreningsstöd till civilsamhället.

Av utredningens slutbetänkande framgår förslag om att inrätta en granskande funktion hos Center mot våldsbejakande extremism (CVE). Eftersom vi menar att utbildningsformen folkhögskola inte omfattas av vare sig utredningens del- eller slutbetänkande tar vi inte ställning till förslag om inrättande av en granskande funktion. Men om ett sådant organ ska inrättas är det högst angeläget att granskningen och de yttranden som sedan beskriver granskningen med en avslutande bedömning utförs myndighetsmässigt. Beslut fattas sedan på olika nivåer i samhället och det får inte råda några som helst tvivel om att alla aktörer provas rättssäkert och behandlas likvärdigt oberoende av beslutsinstans.

Avslutande kommentar

I yttrandet till ovan nämnda delbetänkande framhöll vi även bland annat; *Avseende ägarprövning av nya folkhögskolor och vid förändring av huvudman tillämpas idag demokrativillkor av Folkbildningsrådet för såväl rörelse- som regionägda folkhögskolor. Det är vid godkännande av en folkhögskola som en grundläggande demokratiprovning sker. Vid provning för att erhålla statsbidrag till en folkhögskola skall vissa kriterier uppfyllas. Ett grundvillkor är att det är en demokratiskt uppbyggd organisation som söker. Sökande organisation ska också - förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och för grundläggande demokratiska värderingar och får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet (Folkbildningsrådets riktlinjer för provning statsbidragsmottagare, Dnr 21/00471).*

I Folkbildningsrådets statsbidragsvillkor regleras krav på mottagaren av statsbidrag (Statsbidrag till folkhögskolor, Folkbildningsrådet 2021). Det är varje folkhögskolas styrelse som ansvarar för att verksamheten överensstämmer med de fastställda villkoren. I villkoren ingår krav om grundläggande värderingar.

Folkhögskolan ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och för grundläggande demokratiska värderingar och får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet. Folkhögskolan ska

- *arbeta med aktiva åtgärder för att förebygga att deltagare i verksamheten diskrimineras,*

- *genom sin verksamhet bidra till att alla oavsett kön har samma makt att forma samhället och sina liv och*
- *särskilt nå deltagare som är korttidsutbildade, utrikes födda eller som har en funktionsnedsättning.*

Folkbildningsrådet kan som resultat av sin egen uppföljning besluta om återkrav av statsbidrag om det erhållits på felaktiga grunder (Riktlinjer för Folkbildningsrådets hantering av avvikelser, Dnr 21/00101).

Utbildningsformen folkhögskola, med en över 150 år lång tradition i Sverige, är en icke vinstdrivande del av det svenska utbildningssystemet. Samtliga 155 skolor, såväl offentligägda som rörelsedrivna – med bland andra Svenska kyrkan, nykterhets- och arbetarrörelsen som huvudmän, granskas och utvärderas utifrån förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Stefan Attefall

Ordförande

Olle Westberg

Generalsekreterare